Gheorghe MOLDOVANU

O TIPOLOGIE SOCIOLINGVISTICĂ A LIMBILOR

Pentru a face o anumită ordine în numărul enorm[1] de limbi vorbite actualmente pe glob specialiştii au recurs la clasificarea acestora[2], pornind de la diferite criterii.

În consemnările de faţă încercăm a schiţa o tipologie a limbilor din perspectiva sociolingvistică. Demersul se întemeiază pe concepţia despre caracterul social al limbii (Whitney, 1901, p. 401-404; Meillet, 1921, p. 1-18; Saussure, 1962, p. 25-30), potrivit căreia toate faptele de limbă (atât cele sincronice, cât şi cele diacronice) se află într-o relaţie constantă cu societatea[3].

Clasificarea sociolingvistică a limbilor are mai mult decât o valoare teoretică generală, în măsura, fireşte, în care obiectul de studiu al lingvisticii este comunitatea socială sub aspectul său lingvistic (Calvet, 1998, p. 122). În această ordine de idei, rostul unei asemenea tipologii este determinat de utilitatea şi eficacitatea socială a acesteia, cu alte cuvinte – de aplicarea ei practică, cel puţin în domeniul politicilor lingvistice.

Spre deosebire de clasificarea genealogică, în care încadrarea, în acest sens, unei limbi este definitivă, fără a se schimba în procesul evoluţiei limbii, tipologia sociolingvistică nu este imuabilă: ea reprezintă direcţia pe care multe limbi (varietăţi) – regionale şi sociale – au străbătut-o în trecut şi drumul pe care sunt angajate astăzi altele. În acest context, ceea ce are o importanţă deosebită este problematica generală. Limbile (varietăţile) pot fi considerate regionale într-un anumit moment şi sociale în altul. Statutul unei limbi (varietăţi) depinde, în mare, de atitudinea şi de comportamentele sociale în raport cu ea.

Tipologia sociolingvistică a limbilor este de natură dicotomică (de exemplu: limbă oficială / limbă nonoficială), deşi în unele cazuri se operează cu categorii mai mult sau mai puţin izolate. Este de menţionat că unele tipuri de limbi se întâlnesc rareori în stare pură în realitatea lingvistică. Deseori se observă că situaţiile concrete sunt mult mai complicate decât sistematizările teoretice simplificatoare.

Principiile care stau la baza clasificării sociolingvistice sunt atât de ordin lingvistic, cât şi extralingvistic.

Astfel, pornindu-se de la criteriul provenienţei teritoriale se face distincţie între **limbă indigenă** (**autohtonă**) – originară – şi **limbă neautohtonă** (**imigrantă**), impusă din exterior într-un anumit teritoriu (Kloss, 1968, p. 71). Situaţia în care limbile autohtone sunt utilizate ca limbi oficiale într-un stat este numită **endoglosie**, iar situaţia în care rolul respectiv îl joacă o limbă imigrantă – **exoglosie** (Kloss, *ibidem*). În realitate, se întâlnesc state totalmente endoglosice (în care una sau mai multe limbi indigene au statut de limbă oficială), totalmente exoglosice (în care nici una din limbile indigene nu se utilizează ca limbă oficială) şi parţial exoglosice (în care statutul de limbă oficială

BDD-A20885 © 2004 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.141 (2026-11-03 20:18:36 UTC)

este atribuit unei limbi imigrante şi unei limbi indigene). Prin definiţie, statele parţial exoglosice sunt în acelaşi timp parţial endoglosice[4].

Dicotomia limbă indigenă / limbă imigrantă este relevantă din mai multe puncte de vedere. De exemplu, caracterul de limbă indigenă ori imigrantă al unei limbi este menţionat de către U. Weinreich printre factorii nonstructurali care influenţează interferenţa lingvistică (Weinreich, 1970, p. 3-4).

În funcţie de criteriul ariei de utilizare se face distincţie între **limba vernaculară (locală)** şi **limba vehiculară (de comunicare interetnică)**. Limba vernaculară serveşte ca mijloc de comunicare într-o comunitate lingvistică restrânsă şi dispune de un grad redus de normare, în timp ce limba vehiculară mediază comunicarea între diferite comunităţi eterogene din punct de vedere lingvistic.

În literatura de specialitate noţiunea de limbă vehiculară este înlocuită adesea cu un termen mai tehnic, **lingua franca**[5]. În condiţiile unei societăţi multilingve[6] unul din idiomurile vorbite de către o parte a comunităţii sau chiar o limbă imigrantă, devine, fie prin forţa circumstanţelor, fie prin alegerea deliberată a membrilor societăţii, limbă vehiculară la nivelul unor anumite comunităţi lingvistice sau chiar la scară naţională. Acest fapt implică o anumită discriminare în raport cu celelalte limbi şi comunităţi lingvistice, discriminare care poate fi totuşi explicabilă, dacă este nevoie să se creeze şi / sau să se menţină un cadru de comunicare translingvală şi transculturală. Astfel, germana a devenit limbă de comunicare în Imperiul Austriac, rusa devenise limbă de comunicare interetnică în fosta Uniune Sovietică, iar hindi a devenit limba de comunicare în India. În fiecare dintre aceste ţări erau prea multe comunităţi lingvistice mari pentru a fi posibilă egalitatea lor la nivel naţional.

Situaţia este de altă natură în comunităţile bi- sau trilingve. În mediul acestora nu se cere impunerea unei singure limbi ca limbă naţională şi învăţarea ei de către toţi cetăţenii. Ele pot funcţiona astfel încât, deşi bilingvi la nivel naţional, cetăţenii luaţi în parte să rămână monolingvi în viaţa cotidiană. E, mai ales, cazul grupurilor lingvistice separate prin graniţe geografice nete, acolo unde forma de guvernământ este federală, astfel încât ţara, în totalitate, poate fi numită bilingvă, iar statele constituiente sunt reduse la teritorii cu o singură limbă şi sunt deci monolingve. De exemplu, în Elveţia guvernul federal este bi- sau chiar trilingv, în timp ce statele componente sunt practic monolingve, Geneva folosind franceza, Zürich – germana, iar Ticino – italiana.

În funcţie de numărul indivizilor unei comunităţi lingvistice care utilizează o anumită limbă se face distincţie între **limba majoritară** (limba populaţiei autohtone majoritare) şi **limba minoritară** (regională). Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare (din 1992) le defineşte ca limbi „...folosite în mod tradiţional într-o anumită zonă a unui stat de către cetăţenii acelui stat care constituie un grup numeric inferior restului populaţiei statului şi diferite de limba (-ile) oficială (-ale) a (ale) acelui stat; ea nu include nici dialectele limbii (-ilor) oficiale a (ale) statului, nici limbile migranţilor" (art. 1).

BDD-A20885 © 2004 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.141 (2026-11-03 20:18:36 UTC)

Din punctul de vedere al gradului de normare se opun **limba standard** şi **limba nonstandard**. Limba standard este considerată în sociolingvistică drept variantă a unei limbi deosebită de variantele folosite în vorbirea obişnuită, acceptată şi recunoscută de întreaga comunitate ca fiind forma corectă ce serveşte drept model de referinţă. (Ferguson, 1962, p. 23-27; Stewart, 1968, p. 531-545; Baylon, 1991, p. 74).

În comunităţile lingvistice mici această normă este recunoscută în mod spontan de membrii comunităţii, fără a fi nevoie de un proces de standardizare, iar în comunităţile lingvistice care includ zeci de mii sau milioane de locuitori este necesară, pentru menţinerea formei corecte a limbii, o intervenţie din exterior asupra acesteia, o intervenţie care ar cuprinde mai multe etape, cum ar fi: 1) selectarea variantei de prestigiu[7], 2) codificarea[8] şi difuzarea normei prin intermediul gramaticilor[9], dicţionarelor, mass-media, 3) determinarea domeniilor de funcţionare şi 4) acceptarea de către populaţie a variantei selectate ca limbă naţională (Garvin, 1959, p. 28-31; Hudson, 1987, p. 33)[10]. Varietatea standard devine, în acest caz, asociată unor instituţii (guvernului, sistemului de învăţământ, instituţiilor religioase şi culturale), precum şi valorilor şi scopurilor pe care acestea le reprezintă[11].

Este de menţionat faptul că nu toate limbile au varietăţi standard. Subliniem, de asemenea, că acolo unde există o varietate standard aceasta nu înlocuieşte neapărat varietăţile nonstandard din repertoriul lingvistic al comunităţii. Or, pot exista şi câteva varietăţi standard[12] competitive în interiorul aceleiaşi comunităţi lingvistice. B. Havránek, definind natura unei limbi standard, o descrie ca având stabilitate şi flexibilitate (Havránek, 1938, p. 151-156). Faptul nu constituie un aspect specific limbii, ci marchează orice normă a limbii, chiar a normei comunităţii lingvistice primare. Stabilitatea este corespondenta diacronică a uniformităţii, în timp ce flexibilitatea este corespondenta diacronică a diversităţii. Când o normă a unei limbi vii este stabilă şi uniformă, ea asigură, pentru vorbitorii săi, un cadru variabil de elasticitate şi de diversitate.

E de remarcat şi faptul că varietăţile nonstandard pot suferi un proces de standardizare, iar varietăţile standardizate îşi pot pierde acest caracter, întrucât vorbitorii nu le mai consideră demne de codificare şi de cultivare. Cu alte cuvinte, standardizarea nu este o însuşire a unei limbi *per se*, ci un tratament social specific, în condiţiile unei diversităţi sociale şi ale necesităţii unei elaborări simbolice.

Rolul de limbă standard poate fi îndeplinit uneori de o limbă **clasică**, limbă ce nu mai este maternă pentru comunitatea respectivă, ci a fost standardizată cu secole în urmă şi este însuşită prin sistemul de învăţământ[13].

Tipologia sociolingvistică a limbilor ar fi incompletă dacă la analiza situaţiei lingvistice din orice ţară nu s-ar lua în consideraţie şi alte variabile. Una dintre acestea este distincţia între limbile care sunt recunoscute ca **limbi oficiale** şi cele care nu sunt recunoscute ca atare (**limbile nonoficiale**). O subdiviziune a limbilor efectuată după statutul lor legal prefigurează

BDD-A20885 © 2004 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.141 (2026-11-03 20:18:36 UTC)

următoarea ierarhie: recunoaşterea limbii ca limbă oficială a naţiunii; recunoaşterea statutului oficial al limbii într-o unitate regională importantă; promovarea limbii de către autorităţi în diferite moduri (folosirea în sistemul de educaţie, în administraţia locală, în anunţuri publice etc.), deşi aceasta nu se bucură de statutul unei limbi oficiale la nivel naţional; tolerarea limbii în sfera privată (şcoli private) şi interzicerea limbii.

Statutul de limbă oficială se instituie, de obicei, prin Constituţie. Limba oficială este folosită de către autorităţile statale şi de drept în comunicarea orală şi pentru redactarea documentelor oficiale, se utilizează ca limbă de predare în învăţământul de stat, în mass-media, iar pe plan extern – în relaţiile cu alte state.

fiind în acelaşi timp limba oficială a statului, pe când limba găgăuză este limba naţională a minorităţii găgăuze, are statut de limbă oficială regională, dar nu este limba oficială a Republicii Moldova.

Analiza situaţiilor lingvistice concrete din Africa francofonă demonstrează existenţa unei game variate de relaţii între limba oficială şi limba naţională. După cum se vede şi din acest tabel, unele state (Burkina Faso) consideră că toate limbile vorbite pe teritoriul lor sunt limbi naţionale, altele (Republica Africa Centrală) au ales în calitate de limbă naţională o singură limbă din multitudinea de idiomuri vorbite. O altă categorie de state (Guinea) atribuie statutul de limbă naţională unui număr limitat de limbi, iar în alte state (Ciad) nici una din limbile indigene nu este considerată limbă naţională.

Limbi oficiale şi limbi naţionale
(Câteva exemple)

	Limbi vorbite	**Limbi oficiale**	**Limbi naţionale**
Burkina Faso	70	franceza	70
Burundi	1	franceza, kirundi	kirundi
Republica Africa Centrală	65	franceza	sango
Guinea	20	franceza	8
Ciad	100	franceza	0

Limba oficială nu se identifică cu **limba naţională** – limbă a unui grup etnolingvistic (nu în mod obligatoriu a naţiunii majoritare) al cărei uz este recunoscut legal în ţara căreia îi aparţine grupul respectiv. De exemplu, în Republica Moldova limba română este limba naţională a populaţiei majoritare

În situaţiile descrise mai sus noţiunea de limbă naţională reflectă realităţi lingvistice diferite: 1) în Burundi sau în Republica Africa Centrală limba naţională poate fi utilizată ca limbă de predare în sistemul de învăţământ, în administraţia publică şi poate, astfel, înlocui

BDD-A20885 © 2004 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.141 (2026-11-03 20:18:36 UTC)

franceza în aceste domenii de activitate. Atribuirea statutului de limbă naţională unui număr limitat de limbi (Guinea) poate duce la utilizarea acestora ca limbi regionale, limba oficială îndeplinind în atare situaţii funcţia de limbă de comunicare între regiuni. 2) Dimpotrivă, în situaţia în care toate idiomurile vorbite într-un stat sunt considerate limbi naţionale (Burkina Faso), aceste idiomuri nu au nici o şansă să obţină un statut real. În primul caz, statutul de limbă naţională oferă posibilităţi concrete de promovare a limbilor respective prin intermediul unei politici lingvistice echilibrate, în al doilea caz, statutul de limbă naţională are un caracter pur simbolic şi nu contribuie în nici un fel la modificarea situaţiei sociolingvistice.

W.A. Stewart (Stewart, 1968, p. 540-541) enumeră 10 funcţii pe care o limbă (o varietate) le poate îndeplini în societate[14]. Pentru o tipologie sociolingvistică a limbilor cât mai adecvată este util să adăugăm la ele şi funcţia de **limbă de lucru** (Kloss, 1968, p. 80; Ostrower, 1965, p. 407-430), noţiune mai puţin răspândită în literatura de specialitate, dar care reflectă o realitate lingvistică incontestabilă.

Limba de lucru se opune într-un anumit sens limbii oficiale. În unele cazuri una şi aceeaşi limbă îndeplineşte – în acelaşi timp – funcţia de limbă oficială şi funcţia de limbă de lucru, în alte cazuri – limba oficială poate să nu aibă şi statut de limbă de lucru. De exemplu, limbile oficiale ale Naţiunilor Unite sunt engleza, franceza, spaniola, rusa, chineza şi araba, însă doar engleza şi franceza sunt limbi de lucru. Şi invers – la Consiliul Europei doar franceza şi engleza au statut de limbă oficială, însă pot fi utilizate, de la caz la caz, şi alte idiomuri în calitate de limbi de lucru (germana, italiana, rusa).

După modalitatea şi momentul achiziţiei, unele limbi au caracter de **limbă maternă** sau **primă limbă**, iar altele – **de limbă secundă**. Limba maternă este limba însuşită în fragedă copilărie, în ţara de origine, în mod spontan, firesc, în mediul familial. Locutorii acestei limbi sunt numiţi nativi. Limba secundă este oricare altă limbă însuşită ulterior şi utilizată în diverse circumstanţe.

În sociolingvistică se operează şi cu noţiunea de limbă comună[15] sau koinę[16]. Limba comună se opune varietăţilor regionale şi este, în acest sens, un fel de *lingua franca*, îndeplinind rolul de limbă de comunicare supraregională pe un anumit teritoriu. Ea este actualizată prin ansamblul formelor utilizate de vorbitorii unei limbi sau prin dialecte înrudite.

Tipologia sociolingvistică a limbilor, schiţată în această lucrare, nu are pretenţia exhaustivităţii. Însă poate fi utilă studiului limbii în societate şi, mai ales, la descrierea şi analiza situaţiilor lingvistice, precum şi la elaborarea şi promovarea politicilor lingvistice.

BDD-A20885 © 2004 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.141 (2026-11-03 20:18:36 UTC)

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. Baylon, Chr., *Sociolinguistique: société, langue et discours*, Paris, Nathan, 1991.

2. Calvet, L.-J., *La sociolinguistique*, Paris, Presses Universitaires de France, 1998.

3. Coşeriu, E., *Socio- şi etnolingvistica. Bazele şi sarcinile ei,* în: *Anuar de lingvistică şi istorie literară*, Iaşi, 1992-1993, Tomul XXXIII, p. 9-29.

4. Ferguson, Ch., *The language factor in National Development,* în: *Anthropological Linguistics*, 1962, 4, p.23-27.

5. Garvin, P.L., *The standard language problem: concepts and methods,* în: *Anthropological Linguistics*, I, 1959, p. 28-31.

6. Havránek, B., *Zur Problem der Norm in der heutigen Sprachwissenschaft und Sprachkultur,* în: *Actes du IY-ème Congrès International des Linguistes*; Copenhaga, 1938, p. 151-156.

7. Hudson, R.A., *Sociolinguistics*, New-York, Cambridge University Press, 1987.

8. Kloss, H., *Notes concerning a language-nation typology,* în: J. A. Fishman, Ch. A. Ferguson, J. Das Gupta (eds.), *Language problems of developing nations*, New York, London, Sidney, Toronto: John Wiley and sons inc., 1968, p. 69-85.

9. Ostrower, A., Language, *Laws and Diplomacy*, Philadelphia, Pensylvania, vol. I, 1965.

10. Meillet, A., *Linguistique historique et linguistique générale*, I, Paris, 1921.

11. Saussure, F., *Cours de linguistique générale*, publié par Ch. Bally, A. Séchéhaye et A. Riedlinger, Genève, 1962.

12. Stewart, W. A., *A sociolinguistic Typology for describing National Multilingualism,* în: Fishman, J.A. (ed.), *Reedings in Sociology of Language*, The Hague, Mouton,1968, p. 531-545.

13. Weinreich, U., *Languages in Contact. Findings and Problems, seventh printing*, The Hague-Paris, 1970.

14. Whitney, W. D., *Language and the Study of Language*, New York, Scribrer's, 1901.

NOTE

[1] Numărul limbilor vorbite actualmente pe glob se estimează la 6800. Această cifră este aproximativă, întrucât existenţa unor limbi a fost descoperită abia recent şi nu este exclus ca în zone izolate să se vorbească limbi încă necunoscute. Pentru mai multe detalii vezi: Leclerc, J., *Amenagement des langues dans le monde*, în: http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/Langues/diversite.htm.

[2] O schiţă de istorie privind clasificarea genetică, tipologică şi spaţială a limbilor poate fi găsită în lucrarea lui I. Lobiuc *Contactul dintre limbi*, Iaşi, Universitatea A. I .Cuza, 1998, vol. 1, *Istoricul teoriilor şi metodologiilor*, p. 156-167. Vezi de asemenea: E. Slave, *Clasificarea genealogică a limbilor*, în: *Tratat de lingvistică generală*, Bucureşti, Editura Republicii Socialiste România, 1971, p. 480-489; A. Ionaşcu, *Clasificarea tipologică a limbilor*, ibidem, p. 449-479.

BDD-A20885 © 2004 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.141 (2026-11-03 20:18:36 UTC)

[3] Cu toate că relaţia dintre limbă şi societate a fost investigată pe larg de şcoala sociologică franceză, începând cu deceniul al şaptelea al secolului trecut se creează o nouă disciplină – sociolingvistica, „ştiinţa diferenţelor diastratice în diferite tipuri de discursuri, a funcţiei şi structurilor lor în relaţie cu structurile sociale sau socioculturale din comunităţile lingvistice" (Coşeriu, E., *Socio- şi etnolingvistica. Bazele şi sarcinile ei*, în: *Anuar de lingvistică şi istorie literară*, Iaşi, 1992-1993, Tomul XXXIII, p. 26). Bazele sociolingvisticii actuale au fost puse de W. Labov, J. Gumperz şi D. Hymes. În timp ce E. Coşeriu reduce domeniul sociolingvisticii la varietatea diastratică (diferenţe între modalităţile de comunicare în funcţie de straturile sociale), W. Labov include în această disciplină şi diferenţele diafazice (diferenţe între tipurile de modalitate expresivă în funcţie de tipurile de circumstanţe ale vorbirii). Pentru mai multe informaţii vezi: W. Labov, J. Gumperz, D. Hymes (eds.), *Directions in Sociolinguistics*, New York, 1972. Vezi de asemenea: W. Labov, *The social stratification of English in New York*, Philadelphia, 1972.

[4] Drept exemple de state endoglosice pot servi statele-naţiune, cum ar fi Germania, Portugalia, Danemarca etc. State parţial exoglosice / endoglosice întâlnim în special în Asia, unde limba engleză este utilizată pe acelaşi plan cu limbile indigene: hindi (India), malaieza (Malaiezia) etc. Statele exoglosice pot utiliza ca limbă oficială o singură limbă imigrantă (Haiti – franceza) sau două (Somalia – engleza şi italiana, Camerun – engleza şi franceza).

[5] Latina a servit ca lingua franca în Occidentul medieval; în Peninsula Balcanică, acest rol l-a jucat greaca. Actualmente araba clasică sau literară serveşte drept limbă de comunicare între comunităţile lingvistice din lumea arabă care folosesc în comunicarea cotidiană diferite varietăţi dialectale ale arabei literare.

[6] În ceea ce priveşte limba sau limbile materne folosite de cetăţenii unui stat, Heinz Kloss distinge următoarele trei tipuri principale de comunităţi lingvistice: tipul A monolingv (Islanda, Portugalia), tipul B bi- sau trilingv (Belgia, Canada, Elveţia) şi tipul C multilingv. În opinia autorului, numărul trei pare să reprezinte numărul maxim de limbi care pot fi plasate pe picior de egalitate în calitate de limbi oficiale ale naţiunii, iar problemele cotidiene ale administraţiei unei ţări şi chiar procedurile sale legislative ar fi în scurt timp încâlcite şi ineficiente, dacă ar fi tratate în mai mult de trei limbi. Pentru mai multe detalii vezi: Heinz Kloss, *Types of Multilingual Communities*: *A discussion of Ten Variables,* în: Stanley Lieberson (ed.), *Explorations in Sociolinguistics*, Indiana University, Bloomington, The Hague, 1966, p. 7-18.

[7] Prestigiul este un subiect care merită o discuţie mai detaliată decât o putem face aici. Prestigiul poate fi rezultatul unuia sau al câtorva factori: moştenirea literară bogată, gradul înalt de modernizare a limbii, poziţia internaţională recunoscută sau prestigiul vorbitorilor săi.

[8] Termenul codificare desemnează descrierea explicită a codului lingvistic sub forma unei ortografii, a unei gramatici ori a unui dicţionar.

BDD-A20885 © 2004 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.141 (2026-11-03 20:18:36 UTC)

[9] Merită menţionat faptul că elaborarea primelor gramatici şi a dicţionarelor limbilor moderne au coincis cu perioadele de vârf ale dezvoltării economice şi politice a ţărilor respective, în secolele al XY-lea şi al XYI-lea. Un caz tipic îl constituie prima gramatică spaniolă, *Grammatica de la Lengua Castellana* a lui Nebrija, din 1492, dedicată reginei Isabella şi numită *a compańero del imperio*. Prima academie, urmărind eliminarea „impurităţilor" unei limbi, se integra în aceeaşi mişcare, e cazul consacrării Florenţei şi a dialectului ei toscan ca model al italienei. Aceasta a fost Accademia della Crusca din 1582, care a reprezentat modelul suprem pentru Académie Française din 1635, fondată de cardinalul Richelieu. Vicleanul cardinal a dictat regulamentul Academiei, fără nici un dubiu, ca o parte a tacticii sale de centralizare politică, cerând membrilor ei să muncească cu toată grija şi hărnicia, pentru a da reguli precise limbii franceze şi pentru a o face aptă să trateze problemele artelor şi ştiinţelor. Exemplul a fost urmat, printre alte ţări, de Spania (1713), de Suedia (1739) şi de Ungaria (1830). Cele mai importante roade vizibile ale academiilor au fost dicţionarele, începând cu primul dicţionar monolingv cunoscut, *Vocabolario degli Accademici della Crusca* (1612).

[10] Analiza acestor etape de standardizare este unanim acceptată de sociolingvişti. Pentru mai multe detalii şi exemple vezi de asemenea: Garvin, P. L. & Mathiot, M., *The urbanisation of the Guarani language: a problem in language and culture,* în: A. F. C. Wallace, (ed.) *Men and Cultures*, Philadelphia, University of Philadelphia Press, p. 783-790; Hall, R. A. Jr., *Pidgins and creoles as standard languages,* în: Pride, J.B.&Holmes, J. (eds.) *Sociolinguistics*, Harmondsworth, Middx: Penguin, 1972, p. 142-154.

[11] Iată o interesantă mărturisire sociolingvistică „avant la lettre" despre raportul dintre standard şi varietate. Ea aparţine lui Rivarol şi face parte din discursul său de recepţie la Academia din Berlin, *Discours sur l'universalité de la langue française*, din 1783: „Les changements et les révolutions de la langue étaient si brusques que le siècle où on vivait dispensait toujours de lire les ouvrages du siècle précédent. [...] à travers ces variations on voit combien le caractère de la nation influait sur elle: la construction de la phrase fut toujours directe et claire. La langue française n'eut donc que deux sortes de barbaries à combattre: celle des mots et celle du mauvais goût de chaque siècle. […] On eut une langue pauvre et décousue où tout fut arbitraire, et le désordre régna dans la disette. Mais quand la monarchie acquit plus de force et d'unité, il fallut refondre ces monnaies éparses et les réunir sous une empreinte générale, conforme d'un côté à leur origine et de l'autre au génie même de la nation… Le bon goût ne se développa tout entier que dans la perfection même de la société, la maturité du langage et celle de la nation arrivèrent ensemble.

En effet, quand l'autorité publique s'est affermie, que les fortunes sont assurées, les privilèges confirmés, les droits éclaircis, les rangs assignés, quand la nation, heureuse et respectée, jouit de la gloire au-dehors, de la paix et du commerce au-dedans, lorsque dans la capitale un peuple immense se mêle

BDD-A20885 © 2004 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.141 (2026-11-03 20:18:36 UTC)

toujours sans jamais se confondre, alors on commence à distinguer autant de nuances dans le langage que dans la société. … C'est ce qui arriva aux premières années du règne de Louis XIY. Le poids de l'autorité royale fit rentrer chacun à sa place: on connut mieux ses droits et ses plaisirs; l'oreille, plus exercée, exigea une prononciation plus douce, une foule d'objets nouveaux demandèrent des expressions nouvelles: la langue française fournit à tout, et l'ordre s'établit dans l'abondance".

Rivarol acordă o importanţă deosebită politicii lingvistice definite de către legislator, căruia laureatul Academiei din Berlin îi atribuie o funcţie determinantă în acest domeniu. În afară de rolul pe care Rivarol îl conferă statului în problemele lingvistice – prin care se înscrie în tradiţia clasică franceză – acordă şi un rol special – şi aici se dovedeşte modernitatea sa – raporturilor care se creează între o limbă şi vorbitorii săi.

[12] Standardizarea poate fi monocentrică (presupune existenţa unei singure norme în una şi aceeaşi perioadă de timp) sau policentrică (prevede existenţa simultană a mai multor norme). De asemenea, standardizarea poate fi endonormativă (bazată pe modelul nativ) sau exonormativă (bazată pe modele străine de uzaj). Pentru mai multe detalii vezi: W.A. Stewart, *A sociolinguistic typology for describing National Multilingualism*., In: J.A. Fishman (ed.), *Readings in the Sociology of Language*, The Hague, Mouton, Paris, 1968, p. 531-545.

[13] Este vorba despre limbile greacă, latină şi araba clasică, considerate ca fiind baza educaţiei şi a civilizaţiei.

[14] 1) Limbă oficială (official function), 2) limbă regională (provincial function), 3) lingua franca (wider communication function), 4) limbă internaţională (international function), 5) limbă naţională (the capital function), 6) limbă vernaculară (group function), 7) limbă de predare (educational function), 8) limba ca obiect de studiu (school subject function), 9) funcţia literară (literacy function) şi 10) funcţia religioasă (religious function).

[15] În sens diferit de *protolimbă.*

[16] Numită astfel după limba de comunicare utilizată în Antichitate în ţările din partea de Est a Bazinului Mării Mediterane (idiom bazat pe dialectul atic al limbii greceşti).

BDD-A20885 © 2004 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.141 (2026-11-03 20:18:36 UTC)